

Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně

Archiv obce Doubrava

1887-1945

Inventář

EL NAD č.: 1474

AP č.: 319

Marie Schöntag

Horšovský Týn 2011

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a zpracování archivní pomůcky	5
Seznam použitých pramenů a literatury	6

Přílohy:

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk	7
Inventární seznam	8

I. Vývoj původce archivního fondu

Ves Doubrava leží asi 6 km severovýchodně od Horšovského Týna. Písemně je zmiňována již v roce 1115 v zakládací listině kladubského kláštera. V deskách zemských se roku 1539 popisuje již jako příslušenství panství Horšovský Týn, s nímž sdílela jeho osudy až do konce patrimoniální správy. V berní rule roku 1654 a v dalších letech se ves objevuje pod německým názvem Dobrowa, v důsledku postupného převážení německého obyvatelstva. Podle Sommerovy Topografie Čech stálo v roce 1839 v Doubravě 22 domů obydlených 147 německými obyvateli. Do roku 1939 vzrostl počet domů na 26, počet obyvatel klesl na 130.

Organizace místní samosprávy se zásadně změnila po zrušení roboty a poddanství v roce 1848, především tzv. Stadionovým zákonem o prozatímním obecním zřízení č. 170 z března 1849, který rušil dosavadní pravomoc panských vrchnostenských úřadů. Místo vrchnostenských panství se staly základem územní samosprávy obce jakožto její nejnižší články. Obce tak mohly svobodně volit své zástupce, vyřizovat domovské záležitosti, samostatně vyřizovat vlastní agendu, uveřejňovat výsledky obecního hospodaření a zveřejňovat jednání obecních zástupců. Stadionovo zřízení určovalo dvojí působnost obce, a sice ve vlastních záležitostech a v záležitostech přenesených, které nařizoval stát. V každé obci se zřizoval obecní výbor, volený na tříleté období, který měl usnášecí a dozorčí moc, a obecní představenstvo jako užší orgán, složené z purkmistra a nejméně dvou radních, přičemž radní byli pomocným orgánem purkmistrovým a purkmistr prováděl usnesení obecního výboru. O vzniku ani následném fungování obecní samosprávy v obci Doubrava se nedochovaly žádné informace.

Po územněsprávních změnách v roce 1850 se Doubrava stala samostatnou obcí v politickém a soudním okrese Horšovský Týn v nově vytvořeném kraji Plzeňském. Až do roku 1919 byla součástí politické obce Doubrava sousední osada Malý Malahov.

V roce 1859 byly vypracovány zásady nového obecního zřízení, avšak uplatněno bylo pouze ustanovení o domovském právu, které musel mít v některé obci každý státní občan. Domovská příslušnost mu poskytovala právo na chudinské zaopatření a právo nerušeného pobytu v obci, zatímco cizí příslušníci mohli být za určitých okolností vypovězeni.

Roku 1864 bylo vydáno nové zřízení a volební řád, podle něhož byl obecní výbor stejně jako podle Stadionova nařízení volen na tři roky, počet členů závisel na zalidněnosti obce. Obecní výbor volil ze svého středu obecní představenstvo, které se skládalo z obecního starosty a nejméně dvou radních. Obecní výbor měl usnášecí a dozírací moc a vyřizoval zvláště důležité záležitosti. Jeho zasedání byla veřejná. Obecní představenstvo vyřizovalo bezprostřední a běžné záležitosti. Působnost obcí se dále dělila na samostatnou (správa obecního majetku, udílení domovského práva, záležitosti místní policie) a stále narůstající působnost přenesenou na obec zákonem (vymáhání pokut, školních platů, církevních příspěvků, volební záležitosti, živnostenské, zdravotní, sčítání lidu, některé zemědělské a lesní záležitosti, pojištění, péče o státní komunikace, postrk, daňové záležitosti, vojenské záležitosti, soudnictví, např. v poručenských záležitostech, v záležitostech pozemkových knih či v trestních věcech). Součástí přenesené působnosti byla i trestní pravomoc: starosta se dvěma obecními radními tvořili obecní trestní senát. Obce mohly ukládat peněžitou pokutu a vězení, někdy i vedlejší tresty. Přenesenou působnost obce vykonával starosta. Proti rozhodnutí bylo možno se odvolat k prvoinstančnímu politickému úřadu, tj. v případě Doubravy k Okresnímu úřadu v Horšovském Týně.

Obecní samospráva tak v podstatě v nezměněné podobě existovala až do roku 1918, kdy byla po vzniku samostatného Československa přijata a uvedena do praxe zcela odlišná ustanovení. Upraven byl především volební řád. Volilo se na základě vázaných kandidátních listin a podle zásad poměrného zastoupení, většinový systém byl odstraněn. Volební období bylo čtyřleté, v roce 1933 bylo prodlouženo až na 6 let, stejně jako tomu bylo v okresních a zemských zastupitelstvech. Obecní zřízení bylo novelizováno. Ve všech obcích byly povinně zřízeny finanční komise s rozsáhlou pravomocí, které měly právo kontrolovat veškeré obecní hospodaření. Dále byla zrušena instituce domovského práva. Řádnými orgány obcí bylo obecní zastupitelstvo (dříve obecní výbor), obecní rada (dříve obecní představenstvo), starosta a komise.

Po přijetí mnichovské konference došlo začátkem října 1938 k odtržení pohraničního území od Československé republiky. Také Doubrava byla v říjnu 1938 obsazena německým vojskem, které v prvních dnech vykonávalo v obci správu. Hitlerovým výnosem z 1. října 1938 bylo realizováno připojení pohraničí k Velkoněmecké říši. Do 20. listopadu 1938 vykonávaly politickou správu první instance na odtrženém území okresní úřady v čele s hejtmany, v případě Doubravy se jednalo o Okresní úřad v Horšovském Týně. První fáze sjednocování sudetoněmeckého území s Říší byla dokončena na základě zákona z 21. listopadu 1938, který stanovil postavení tohoto území jako přímé součásti Říše. V jeho čele stál říšský komisař pro sudetoněmecká území, jímž byl jmenován vůdce sudetských Němců Konrad Henlein. Do 1. 5. 1939 byly postupně vytvořeny nové orgány státní moci. V další etapě byla podle zákona o zřízení župy Sudetské ze 14. 4. 1939 vybudována síť státních a samosprávných orgánů podle nacistického říšského vzoru. Součástí župy Sudetské se na základě tohoto zákona stala i obec Doubrava. Ve venkovských obcích vedli správu jmenovaní starostové, jejichž zastupováním byli pověřeni tzv. přidělenci. Vedle nich působili obecní radové, kteří zajišťovali styk obecní správy s obyvatelstvem, a poradci, vykonávající poradní činnost pro starostu. Podstatný vliv na správu obce měl zmocněnec NSDAP, jehož úkolem bylo dohlížet, zda správa obce funguje v souladu se záměry nacistické strany. Jak uvádí regionální německá literatura (Unser Heimatkreis Bischofteinitz), vykonával úřad starosty v Doubravě v období 2. světové války zednický polír Martin Giebisch.

Činnost Obecního úřadu Doubrava byla ukončena v roce 1945, kdy moc v obci převzala místní správní komise.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

O uložení písemností Obecního úřadu Doubrava do doku 1945 není nic známo. Zápis o jejich převzetí do Státního okresního archivu Domažlice se nedochoval, ani ve spisu o fondu k Místnímu národnímu výboru Doubrava se o písemnostech Archivu obce Doubrava nenalézají žádná zmínka.

O osudech písemností Archivu obce Doubrava ani o případné skartaci dokumentů před jejich inventárním zpracováním ve Státním okresním archivu Domažlice či před jejich převzetím do archivu neexistují žádné písemné informace. Lze se proto domnívat, že ke ztrátě registratury, resp. k jejímu zničení, došlo ještě předtím, než bylo možno ji převzít do SOkA Domažlice.

Z dochovaného podacího protokolu nelze odvodit žádné stopy po dodržování spisového plánu, neboť do něj byly pouze chronologicky zapisovány písemnosti, kterým byla nedůsledně přiřazována čísla jednacích, a dále je uvedeno, kdy a jak byl dokument vyřízen.

V současné době je Archiv obce Doubrava uložen v prostorách Státního okresního archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně. Vzhledem k mizivému množství dochovaných písemností jej lze označit za torzovitý.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archiv obce Doubrava je uzavřeným archivním fondem, který vznikl z činnosti obce Doubrava. Tvoří jej jeden podací protokol z let 1939-1945 a dvě úřední knihy, kterými jsou úmrtní protokol a domobranecké seznamy z let 1887-1941. Fyzický rozsah všech knih je 0,04 bm. Písemnosti fondu dosud nebyly ve Státním okresním archivu Domažlice zpracovány a neexistovala k nim žádná archivní pomůcka. Ve spisu o fondu se nenacházel žádný doklad, který by vypovídal o datu či množství převzatého materiálu do Státního okresního archivu Domažlice.

Při pořádání archivního fondu bylo přihlédnuto k Metodickému návodu na pořádání a inventarizaci archivních fondů Archiv obce čj. AS/1-284/00, k Metodickému pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek z 12. 3. 2010 a k Základním pravidlům pro zpracování archivního materiálu (SAP 1960/II). Příslušná karta EL NAD, sestavená na základě předběžné evidence, uvádí mylně časový rozsah fondu: 1939-1944, počet evidenčních

jednotek (1 podací protokol) a metráž (0,02 bm). Rozdíl mezi tímto zápisem a skutečným stavem, tzn. časový rozsah: 1887-1945, evidenční jednotky: 3 (kromě podacího protokolu ještě 2 úřední knihy) a metráž: 0,04 bm vznikl nesprávným původním zápisem do programu PEVA a přemanimulováním fondu. Před zinventarizováním byly obě úřední knihy nalezeny svázané v jednom fasciklu vedle podacího protokolu, umístěného v kartonu.

Ve fondu nebyla prováděna vnitřní skartace ani žádné vnitřní přesuny.

O případném výskytu částí Archivu obce Doubrava v jiných archivech nebo archivních fondech nebyla nalezena žádná písemná informace. Na základě zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů ze 30. června 2004, byly všechny tři dochované knihy zařazeny do II. kategorie.

Jazykem fondu Archiv obce Doubrava je němčina.

Během uložení archivního fondu ve Státním okresním archivu Domažlice v něm nebyly prováděny žádné restaurátorské ani konzervátorské zásahy. Fyzický stav všech knih je dobrý, úřední knihy jsou pouze mírně potrhané a znečištěné v důsledku častého používání.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Obě úřední knihy - úmrtní protokol a domobranecké seznamy - lze badatelsky využít z hlediska demografického a genealogického, neboť zachycují přítomnost a vývoj populace v Doubravě na konci 19. a v první polovině 20. století. Vzhledem k tomu, že německé obyvatelstvo bylo po 2. světové válce odsunuto, představují tyto dvě dochované knihy jedinečný zdroj informací o jeho existenci v obci. Podací protokol, který obsahuje záležitosti vyřizované ve válečných letech, vypovídá alespoň zkratkovitě o dění v obci. Další údaje o hospodářských, politických a kulturních poměrech v předválečné Doubravě lze vyčíst již jen z regionální německé literatury, neboť se nedochovala ani obecní kronika, která by poskytovala ucelenější představu o dějinách a vývoji obce.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a zpracování archivní pomůcky

Archivní fond Archiv obce Doubrava zpracovala, zinventarizovala a úvod k němu napsala ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně v červnu 2010 Marie Schöntag.

V Horšovském Týně dne 10. 1. 2011

Marie Schöntag

Seznam použitých pramenů a literatury

- EDL, Jan. Přehled změn v územní organizaci politické správy v letech 1928-1948, *Paginae historiae*, 2006, č. 14, s. 485-546.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1.
- LIEBSCHER, Karl. *Der politische Amtsbezirk Bischofteinitz*. Horšovský Týn 1913, s. 327-328.
- MACKOVÁ, Marie. K úřadování a spisovněm obcí a měst, které od 1. října 1938 náležely pod říšskoněmeckou správu, *Archivní časopis*, 1999, roč. 49, s. 235-240.
- Metodické návody a instrukce pro zpracování archivního materiálu. *Sborník archivních prací*, 1960, roč. X, zvláštní příloha č. 2, Zásady pro pořádání archivů měst a obcí, s. 215-309.
- PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách I. (A - H)*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1954, s. 441.
- PROCHÁZKA, Zdeněk. *Český les - Domažlicko, historicko-turistický průvodce č. 9*. Domažlice : Nakladatelství Českého lesa, 1998, s. 27.
- *Průvodce po archivních fondech : Svazek 3. Státní oblastní archiv v Plzni*. Praha : Archivní správa ministerstva vnitra, 1976, s. 290-294.
- SCHELLE, Karel. *Vývoj veřejné správy v letech 1848-1948*. Praha : Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-25-4.
- SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen, statistisch-topographisch dargestellt. VII. Band: Klattauer Kreis*. Prag 1839, s. 181.
- *Unser Heimatkreis Bischofteinitz mit den deutschen Siedlungen im Bezirk Taus*. Eichstätt 1983, s. 169.

Seznam použitých zkratk

AP	archivní pomůcka
AS	archivní správa
bm	běžný metr
EL	evidenční list
MV ČR	Ministerstvo vnitra České republiky
NAD	národní archivní dědictví
SAP	Sborník archivních prací
Sb.	sbírky
sig.	signatura
SOA	státní oblastní archiv
SOAP	Státní oblastní archiv Plzeň
SOkA	státní okresní archiv

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn.
---------	-------	---------------	-------------

I. KNIHY

1. Evidenční knihy agendy bezpečnosti a veřejného pořádku

1	Úmrtní protokol	1898-1941	K1
---	-----------------	-----------	----

2. Knihy evidence ve věcech spolupůsobení ve státních záležitostech

2	Seznam domobraneckých ročníků 1846-1874	1887-1893	K2
---	---	-----------	----

II. SPISOVÝ MATERIÁL

Registraturní pomůcky

3	Podací protokol	1939-1945	R1
---	-----------------	-----------	----

Název archivní pomůcky: Archiv obce Doubrava
Značka fondu: AO Doubrava
Časový rozsah: 1887-1945
Počet evidenčních jednotek: 3 (1 podací protokol, 2 úřední knihy)
Počet inventárních jednotek: 3
Rozsah v bm: 0,04
Stav ke dni: 10. 1. 2011
Zpracovatelka archivního fondu: Marie Schöntag
Zpracovatelka archivní pomůcky: Marie Schöntag
Počet stran: 10
Počet exemplářů: 4
Schválil: Mgr. Radka Kinkorová
dne 10.01.2011 - čj. SOAP/010-0028/2011